

³ Офіційний сайт Єврорегіон «Буг». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://euroregionbug.com.ua/about#profile>

⁴ Котвицька К. Економічне та міжрегіональне співробітництво між Україною та Польщею у 2004 році: динаміка й тенденції / К. Котвицька // Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє. – 2009. – Т.1. – С. 287.

⁵ Гаврилюк Я. Урочистості у Холмі з нагоди десятої річниці транскордонного об'єднання / Я. Гаврилюк // Волинь. – 2005. – № 390. – С.2.

⁶ Koziaк K. Martyiuk J. Program Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina 2007 – 2013 jako przykład działań prorozwojowych na przygranicznych obszarów Zachodniej Ukrainy / K. Koziaк, J. Martyiuk // Матеріали VII науково-практичної конференції „Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участь в інтеграційних процесах”. – Луцьк, 2010. – С. 371.

⁷ Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.voladm.gov.ua>

⁸ Поліщук Л. Вплив транскордонного співробітництва на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів (на прикладі Єврорегіону «Буг»). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : library.univ.kiev.ua/ukr/host/Viking/db/ftp/univ/apmv-2013_113_01pdf#page=81

⁹ Офіційний сайт Єврорегіон Буг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://euroregionbug.com.ua/about#profile>

¹⁰ Гаврилюк Я. Урочистості у Холмі з нагоди десятої річниці транскордонного об'єднання / Я. Гаврилюк // Волинь. – 2005. – № 390. – С. 3.

¹¹ Швайко Э. Еврорегион «Буг»: опыт, традиции, перспективы. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pandia.ru/text/77/328/9500.php>

¹² Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.voladm.gov.ua>

УДК: 324; 341.1

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ВИБОРАМИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ ТА КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

У статті автор аналізує основні принципи діяльності інституту міжнародного спостереження за виборами на пострадянському просторі. До них відносять принципи періодичності, дійсності, свободи, справедливості, універсальності, таємного голосування та відповідальності. Тобто ті, які націлені на цілісне забезпечення реалізації громадянами виборчих прав, входять до компетенцій міжнародного спостереження та закріплені в міжнародних нормативно-правових актах та.

Ключові слова: міжнародне спостереження, вибори, міжнародні нормативно-правові акти, принципи діяльності, пострадянський простір.

¹³ Коцан Н., Тригуба О. Основні аспекти прикордонної співпраці Волинської області та Люблінського воєводства / Н.Н. Коцан, О.І. Тригуба // Матеріали VI науково-практичної конференції „Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участь в інтеграційних процесах”. – Луцьк, 2009. – С. 230.

¹⁴ Сайт Чернігівської обласної Агенції регіонального розвитку „Вектор” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vektor.cn.ua/home/ite/m/688-evroregion-bug/688-evroregion-bug>

¹⁵ Там само.

¹⁶ Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.voladm.gov.ua>

¹⁷ Офіційний сайт Факультету бізнесу ЛНТУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eonomosvita.lntu.edu.ua/nauka/mizhnarodna-spivpratsja-granti/160-uchast-v-zasidanni-radi-transkordonnogo-obednannja-evroregion-bug.html>

¹⁸ Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.voladm.gov.ua>

¹⁹ Там само.

²⁰ Генеральне Консульство України в Бресті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukr-consulate-brest.com>

²¹ Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.voladm.gov.ua>

²² Коцан Р. SWOT-аналіз співробітництва з розбудови прикордонної інфраструктури в рамках Єврорегіону «Буг» / Р.І. Коцан // Матеріали V науково-практичної конференції „Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участь в інтеграційних процесах”. – Луцьк, 2008. – С. 315.

© Вероніка Круглашова
(м. Чернівці)

Veronika Kruglashova. Institute of the International Election Observation and the former Soviet Union guidelines for its activities. The author analyzes the basic principles of the Institute of International Election Observation in the post-soviet space – the principles of frequency, freedom, justice, secret ballot and responsibility.

Keywords : international observation , elections , international regulations , principles, post-Soviet space.

Вероніка Круглашова. Інститут міжнародного спостереження за виборами на пострадянському просторі та основні принципи його діяльності. В статті автор аналізує основні принципи діяльності інституту міжнародного спостереження за виборами на пострадянському просторі.

пространстве. К ним относят принципы периодичности, действительности, свободы, справедливости, универсальности, тайного голосования и ответственности. То есть те, которые нацелены на целостное обеспечение реализации гражданами избирательных прав, входящих в компетенции международного наблюдения и закреплены в международных нормативно-правовых актах.

Ключевые слова: международное наблюдение, выборы, международные нормативно-правовые акты, принципы деятельности, постсоветское пространство.

Постановка наукової проблеми та її значення. Демократичні вибори неможливі без дотримання прав людини. З іншого боку, саме вільні, чесні вибори допомагають утвердити демократичні цінності суспільства та повагу до універсальних людських цінностей.

Міжнародне співтовариство напрацювало низку нормативно-правових актів, де визначено основні виборчі права громадян, принципи їх реалізації та систему державного гарантування, що складають міжнародні виборчі стандарти.¹

Під міжнародними виборчими стандартами розуміють принципи міжнародного права, розроблені в рамках міжнародних організацій, які відносяться до виборчих прав громадян, до організації і проведення виборів, що сприймаються національним законодавством держав - членів міжнародної спільноти з метою уніфікації виборчого законодавства та виборчого процесу і гарантування демократичного проведення електорального процесу.²

Універсальний (міжнародний) рівень репрезентують «Загальна декларація прав людини» та «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права», які проголошують право кожної людини і громадянина на участь в управлінні своєю країною та веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників; голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні. Стаття 3 «Першого протоколу до Європейської Конвенції про захист прав людини» зобов'язує держави-учасниці проводити вільні вибори з розумною періодичністю шляхом таємного голосування, які забезпечуватимуть вільне вираження думки народу у виборі законодавчого органу.³ Копенгагенський документ ОБСЄ 1990 р. у статті 8 наголошує, що виборчий процес для країн може поліпшити «присутність спостерігачів, міжнародних та місцевих, може поліпшити, в яких відбуваються вибори».⁴

Відповідно до зазначених документів до основних міжнародних стандартів виборчого процесу і виборів, варто віднести: принцип періодичності (вибори повинні відбуватись періодично, через визначені на законодавчому рівні проміжки часу, період часу між кожними наступними виборами не повинен бути необґрунтовано довгим); принцип дійсності (принцип істинності) природно означає те, що результати виборів мають бути істинним

волевиявленням громадян; принцип свободи (принцип вільних виборів полягає у дотриманні усіх прав та основних свобод людини до, протягом і після виборчого процесу); принцип справедливості полягає у забезпеченні для всіх кандидатів рівних можливостей, а також у рівності кандидатів перед законом та органами державної влади; принцип універсальності означає, що всі громадяни, які досягли відповідного віку, повинні мати можливість реалізувати своє виборче право; принцип таємного голосування полягає у тому, що кожен виборець повинен голосувати особисто, без присутності інших осіб, у спеціальній кабінеті для голосування; принцип відповідальності вимагає, щоб усі обранці, вступаючи на виборну посаду, визнавали свою відповідальність перед виборцями.⁵

При оцінці існуючих міжнародних текстів та стандартів, які стосуються спостереження за виборами на субрегіональному рівні, варто зосередити увагу на «Конвенції про стандарти демократичних виборів, виборчих прав та свободи у державах-членах Співдружності Незалежних Держав від 07.10.2002 р.»,⁶ яка була підписана 07.10.2002 р. в м. Кишиневі президентами Вірменії, Грузії, Киргизії, Молдови, Румунії, Таджикистану і України. Вона, серед іншого, містить певні деталі, що стосуються правового статусу як місцевих, так і міжнародних спостерігачів. Останні, «повинні отримати дозвіл для в'їзду на територію держави відповідно до процедури, обумовленої законом, і вони акредитуються відповідним виборчим органом за умови надання відповідного запрошення. Запрошення можуть бути надіслані органами, уповноваженими законом на офіційне оприлюднення рішення про призначення виборів».⁷ Конвенція також обумовлює права місцевих та міжнародних спостерігачів (перелічених відповідно у статті 14, абзац 3, та у статті 15, абзац 8). Щодо міжнародних спостерігачів встановлено, що вони зобов'язані: спостерігати за дотриманням положень цієї Конвенції, конституції та законів країни перебування та інших міжнародних документів; мати при собі картку акредитації міжнародного спостерігача, видану відповідно до процедури, передбаченої країною перебування, та показувати її на вимогу посадових осіб виборчих органів; виконувати свої функції, керуючись принципами політичної нейтральності, безсторонності, невираження жодних преференцій чи оцінок щодо виборчих органів, урядових та інших органів, посадових осіб, учасників виборчого процесу; не втручатися у виборчий процес; формулювати усі свої висновки на основі спостереження та фактологічного матеріалу.⁸

На основі нормативно-правових актів, які становлять основу діяльності міжнародного інституту спостереження за виборами, можна вести мову про формування певних принципів, які розкривають зміст умов та порядку реалізації спостерігачами своєї роботи. Російській науковець Жиляєв А.В. називає їх принципами правового статусу міжнародних спостерігачів.⁹

Першим ключовим принципом, що лежить в основі міжнародного спостереження є принцип законності, відображений у п. 9 «Декларації принципів міжнародного спостереження за виборами»: «міжнародні місії зі спостереження за виборами повинні поважати закони країни перебування, виявляти повагу до національних органів влади, зокрема до виборчих органів, а також здійснювати свою діяльність таким чином, щоб вона була сумісна з повагою й заохоченням прав людини й основних її свобод». ¹⁰ У той же час даний принцип ґрунтується на загальнотеоретичних підходах до визначення «законності», відповідно до яких «законність» означає дотримання суб'єктами міжнародного права законів та підзаконних актів, у тому числі національного законодавства. ¹¹ Тому в широкому спектрі реалізація принципу законності передбачає дотримання міжнародними спостерігачами, як учасниками виборчого процесу, не тільки законів про вибори, але й тих законів, котрі регулюють інші сфери суспільних відносин.

Другий принцип – принцип самостійності та незалежності діяльності. У Декларації знаходимо пункти, що підтверджують дану тезу: «...спостереження орієнтоване на сам процес і не стосується якихось конкретних результатів голосування... Не можна включити до складу міжнародної місії зі спостереження за виборами людину, яка має будь-які ... інтереси, що можуть зашкодити дотриманню точності й об'єктивності при проведенні спостереження й/або винесенні висновків про характер процесу виборів... Міжнародні місії зі спостереження за виборами не повинні приймати фінансову або матеріальну допомогу з боку урядових органів, за виборами до яких вони спостерігають, оскільки це може спричинити істотний конфлікт інтересів і підірвати довіру до об'єктивності висновків місії...». ¹²

У практичному вимірі, для того, аби кінцева оцінка виборів була сформульована об'єктивно, міжнародні спостерігачі повинні мати можливість, в рамках законодавства, здійснювати будь-які дії та приймати будь-які рішення виходячи із їх доцільності. Дане правило рівною мірою повинне поширюватися на всі дії й рішення, реалізовані місією зі спостереження протягом усієї виборчої кампанії. У цих цілях спостерігачам повинне бути надане право вільно вирішувати організаційні питання здійснення моніторингу. Зокрема, самостійно розподіляти зони власної відповідальності, створювати координуючі центри, вести моніторинг групами чи індивідуально, довільно вибирати регіони (виборчі дільниці) для здійснення спостереження, застосовувати різні форми, методи й тактики спостереження тощо. У своїх проміжних та кінцевих звітах спостерігачі повинні бути максимально об'єктивними, не займати позицію жодної із сторін виборчої гонки та не керуватись офіційною точкою зору. Будь-яку інформацію, котру отримують спостерігачі від представників влади, опозиції, незалежних джерел вони повинні використовувати виключно як супут-

ню при формуванні кінцевої оцінки. Принцип самостійності і незалежності ґрунтується також на тому, що компетентні органи, в особі ЦВК та посадових осіб, які задіяні в процедурі забезпечення міжнародного спостереження за виборами, повинні надавати їм різнобічну допомогу, а також забезпечувати безпеку перебування у країні проведення виборів.

В якості третього принципу виступає принцип невтручання та неупередженості. У Декларації констатовано, що «Спостерігачі зобов'язані неодмінно дотримуватися суворої політичної неупередженості у країні перебування, спостерігачі також повинні утримуватися від будь-якої діяльності, що може бути обґрунтовано сприйнята як надання переваги одному з учасників політичної боротьби в країні перебування або як намагання забезпечити йому більш вигідне становище...». ¹³

На практиці реалізація принципу невтручання та неупередженості проявляється в тому, що спостерігачі не повинні виявляти упереджень чи симпатій по відношенню до влади, опозиції чи конкретних кандидатів; давати коментарі щодо спірних моментів, котрі виникають у процесі виборів; втручатись у дії виборчої комісії, діяти таким чином, що це може вплинути на результати виборів і т. д. Спостерігачам дозволяється публікувати проміжні звіти, адже «...місії повинні також оприлюднювати свою присутність у країні, у тому числі свій мандат, склад і строк повноважень, представляти у відповідних випадках періодичні доповіді й публікувати попередні заяви про висновки за підсумками...». ¹⁴ У цих звітах вони можуть звертати увагу влади та громадськості на порушення законів, проте не давати ніяких інструкцій щодо вирішення проблемних моментів.

З правової точки принцип відповідальності розглядається в рамках двох підходів – вузького та широкого. В широкому – передбачається відповідальність за невиконання цими учасниками виборчого процесу положень виборчого законодавства, загальновизнаних принципів і норм міжнародного права і обов'язків при здійсненні міжнародного моніторингу за виборами. ¹⁵ Тобто, це відповідальність, котра витікає із встановленого факту втручання міжнародних спостерігачів у виборчий процес, що виражається у використанні повноважень іноземного спостерігача для вирішення особистих, професійних чи інших питань.

У вузькому відповідальність настає у випадку невиконання спостерігачами норм інших законів приймаючої країни, загальновизнаних принципів і норм міжнародного права, що передбачають відповідальність за діяльність, яка ніяким чином не пов'язана із сферою виборів. ¹⁶ В першу чергу це може стосуватись кримінальних злочинів чи адміністративних порушень.

Відповідно до двох вище охарактеризованих підходів до міжнародних спостерігачів будуть застосовані різного роду санкції. Так, у першому випадку настання санкцій буде мати форму відкликання

акредитації. А ось у другому відповідальність наступатиме у відповідності до національного законодавства країни проведення виборів та типу скоєного порушення.

Четвертим принципом, котрий прямо стосується статусу міжнародних спостерігачів є принцип єдності прав та обов'язків. Відповідно до нього, ніхто, окрім міжнародних спостерігачів не має права займатися подібною діяльністю, а всі міжнародні спостерігачі, не залежно від того, яку державу чи міжнародну організацію вони представляють, володіють однаковим обсягом прав та обов'язків.¹⁷

Окрім вищезгаданих принципів законності, самостійності та незалежності, невтручання та неупередженості, а також єдності прав та обов'язків, російській науковець Жилиєв А. В виокремлює ще два принципи міжнародного спостереження – репрезентативності та покровительства.¹⁸ Принцип репрезентативності діє на першій стадії спостереження та характеризує відношення між приймаючою державою та іноземними державами та міжнародними організаціями, що делегують своїх представників на вибори.

Для того, щоб кінцеві оцінки міжнародних спостерігачів носили максимально об'єктивний характер, країна, котра їх запрошує повинна підійти до даного питання максимально багатосторонньо. Тобто делегації, котрі будуть здійснювати свою роботу, повинні бути укомплектовані представниками незалежних міжнародних організацій, із різних континентів, із різним правовим статусом. До того ж, міжнародні місії повинні включати достатню кількість делегатів, що б дало можливість покрити якнайбільше число виборчих дільниць (для уникнення фрагментарності вражень). Тільки за виконання обох передумов можна говорити про певну об'єктивність загальної оцінки виборів.

На практиці, береться до уваги ряд критеріїв, які дозволяють встановити авторитет міжнародної організації, і відповідно, доцільність її запрошення для проведення моніторингу виборів. Для організацій це їх статус – універсальний чи регіональний, політичний вплив в регіоні та світі, наявність досвіду спостереження, специфіка діяльності. Що стосується держав, то місії зі спостереження частіше відправляють у перехідні чи пост-конфліктні держави, вагомим також є фактор геополітичної впливовості країни у регіоні та світ, відкритість до співпраці тощо. Враховується також членство держави у міжнародних організаціях, відповідно, запрошення до них надсилається у пріоритетному порядку. Також на практику запрошення міжнародних спостерігачів впливають двосторонні угоди між державами, а також можливість використання правила взаємності.

Іще одним принципом правового статусу міжнародних спостерігачів є принцип покровительства. Він передбачає, що країна проведення виборів має своїм обов'язком надавати необхідне сприяння, у рамках своєї компетенції, місії із міжнародного спостереження за виборами.¹⁹

У «Конвенції про стандарти демократичних виборів, виборчих прав і свобод у державах-учасниках Співдружності Незалежних Держав» у п. 5 ст. 15 зазначається, що «Міжнародний спостерігач на території держави перебування знаходиться під захистом цієї держави. Виборчі органи, органи державної влади, органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати йому необхідну сприяння у межах своєї компетенції».²⁰

Отож принцип покровительства полягає у тому, що приймаюча держава, визнаючи за представниками міжнародних організацій право здійснювати іноземний моніторинг виборчих кампаній, бере на себе зобов'язання створювати всі необхідні умови для реалізації спостерігачами прав, передбачених діючим національним законодавством.²¹

З практичної точки зору принцип покровительства проявляється у діяльності уповноважених органів та осіб, які повинні всесторонньо забезпечувати процедури міжнародного спостереження за виборами. Жилиєв А. підкреслює, що більш конкретно дія даного принципу опосередковується наявністю наступних умов:

1. Вітчизняні організатори виборів виходять із факту визнання приймаючою країною та міжнародними організаціями права делегувати до неї своїх представників для ведення іноземного спостереження за виборами.

2. Оскільки поняття «здійснення покровительства» і «надання сприяння» співвідносяться один з одним як ціле і частина, то до основних форм заступництва, крім сприяння, необхідно також відносити здійснення охорони та захисту міжнародних спостерігачів. При цьому, змістовно під «сприянням» повинно розумітися створення всіх необхідних умов для ефективної роботи даної категорії учасників виборів та дотримання їх прав, а під «охороною і захистом» – прийняття необхідних заходів щодо попередження та припинення правопорушень проти міжнародних спостерігачів, відновлення їх порушених прав і притягнення до відповідальності винних осіб.

3. Реалізація принципу покровительства здійснюється через систему гарантій. В цілому вони ґрунтуються на загальнотеоретичних підходах до визначення поняття «гарантії», що означає сукупність умов і засобів, що забезпечують фактичну реалізацію та всебічну охорону прав і свобод всіх і кожного, і діляться на загальні і спеціальні.²² Загальні гарантії забезпечуються демократичним політичним режимом, що діє в приймаючій країні (у нашому випадку – Україні, Російській Федерації та Республіці Білорусь), дотриманням прав і свобод людини і громадянина, задовільним станом законності і правопорядку в суспільстві, високим рівнем правової культури та т. д. Спеціальні – діяльністю уповноважених на те вітчизняних органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, виборчих комісій, посадових осіб щодо дотримання та захисту прав іноземних (міжнародних) спостерігачів на ведення іноземного

(міжнародного) моніторингу російських виборів. Щодо розглянутої нами сфери суспільних відносин можна виділити наступні види спеціальних гарантій: організаційні, матеріальні, інформаційні та спеціальні юридичні.²³

Організаційні гарантії є системою закріплених нормами права умов, засобів і способів, спрямованих на забезпечення процедури міжнародного спостереження за виборами, що виявляються в правотворчій і правозастосовній формах діяльності уповноважених на те органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, виборчих комісій, посадових осіб. Зазвичай ці гарантії, як і обов'язки щодо їх забезпечення закріплюються у виборчому законодавстві, де чітко прописується статус міжнародних спостерігачів.

Матеріальні гарантії є сукупністю умов і засобів, що забезпечують матеріально-технічну та фінансову діяльність міжнародних спостерігачів.

Інформаційні гарантії є сукупність умов і засобів, що забезпечують міжнародним спостерігачам вільний та рівний доступ до джерел повної, об'єктивної, достовірної інформації про хід підготовки і проведення виборів, їх нормативне забезпечення.

Спеціальні юридичні гарантії є сукупністю умов і засобів, що забезпечують реалізацію і захист прав міжнародних спостерігачів на ведення міжнародного моніторингу виборів. Вони регулюють найбільш суттєві суспільні відносини, що складаються в процесі організації та проведення моніторингу, і відповідно до них повинні вибудовуватися всі інші положення нормативних правових актів.²⁴

Отже, виокремлюють ряд ключових принципів здійснення міжнародного спостереження за виборами, які окреслюють взаємовідносини іноземних місій моніторингу та приймаючої країни. До них відносять принципи законності, незалежності, невтручання та неупередженості, відповідальності, репрезентативності, єдності прав та обов'язків і покровительства. В сукупності ці принципи складають основи функціонування міжнародного інституту спостереження за виборами.

Проаналізовані нами принципи дозволяють розкрити зміст умов діяльності міжнародних спостерігачів, та визначити їх права, обов'язки, повноваження, способи взаємодії із уповноваженими органами та особами у приймаючій країні.

Таким чином, збільшення уваги до демократичних стандартів і зростаюче поширення заходів, спрямованих на підтримку демократичних реформ, призвели до особливого фокусування уваги низки міжнародних організацій на інституті виборів. Такого роду тенденція перетворила спостереження за виборами на загальноприйнятій тип міжнародної діяльності, котрий, зазвичай, вважають способом підтримки і поширення демократії.

Статус та повноваження міжнародних спостерігачів за виборами визначають міжнародні виборчі стандарти, прийняття яких обумовило поширення міжнародного спостереження, як механізму контролю за реалізацією цих же стандартів і зрештою

призвело до інституціоналізації міжнародного спостереження як практики, закріпленої у відповідних міжнародно-правових документах та невід'ємної складової виборчих процесів на пострадянському просторі. Виокремлюють ряд ключових принципів здійснення міжнародного спостереження за виборами, які окреслюють взаємовідносини іноземних місій моніторингу та приймаючої країни. До них відносять принципи законності, незалежності, невтручання та неупередженості, відповідальності, репрезентативності, єдності прав та обов'язків і покровительства. В сукупності ці принципи складають основи функціонування міжнародного інституту спостереження за виборами.

Проаналізовані нами принципи дозволяють розкрити зміст умов діяльності міжнародних спостерігачів, та визначити їх права, обов'язки, повноваження, способи взаємодії із уповноваженими органами та особами у приймаючій країні.

¹ Борисов И. Соотношение норм международного и внутригосударственного права в вопросах избирательного процесса / И.Б. Борисов // Журнал российского права. – 1999. – №4. – С. 105-106.

² Баймуратов М., Кофман Б. Міжнародні виборчі стандарти: досвід системного дослідження/ Михайло Баймуратов, Борис Кофман // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2013. – № 1 (25). – С. 54-57.

³ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

⁴ Документ Копенгагенської зустрічі і Конференції з людського виміру НБСЄ, Копенгаген, 29 червня 1990 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osce.org/documents/odihr/1990/06/13992_en.pdf

⁵ Посібник зі спостереження за виборами. – Варшава: Опубліковано Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (БДПІЛ). – 2006. – 94 с.

⁶ Конвенція про стандарти демократичних виборів, виборчих прав і свобод у державах-учасниках Співдружності Незалежних Держав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_622.

⁷ Конвенція СНГ о правах и основных свободах человека (1995) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cis.minsk.by/page.php?id=11326.

⁸ Конвенція СНГ о правах и основных свободах человека (1995) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cis.minsk.by/page.php?id=11326.

⁹ Жилияев А. Правовые и организационные основы осуществления иностранного (международного) наблюдения за выборами в российской федерации [Текст] / А.В. Жилияев : Дис. ... канд. юрид. наук (12.00.02 – конституционное право; муниципальное право). – Омск, 2006. – 188 с.

¹⁰ Декларація принципів міжнародного спостереження за виборами // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/>

¹¹ Малько А. Теория государства и права в вопросах и ответах : Учебно-методическое пособие. 3-е изд., перераб. и доп./ А.В. Малько. – М., 1999. – С. 512.

¹² Декларація принципів міжнародного спостереження за виборами // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/884_001.

¹³ Там само.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Понятие юридической ответственности // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawguard.net/ponyatie-yuridicheskoy-otvetstvennosti.html>.

¹⁶ Трофимова М. Функции юридической ответственности [Текст] : Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов, 2000. – 30 с.

¹⁷ Федеральный закон «Об основных гарантиях избирательных прав и права на участие в референдуме граждан РФ» (№ 67-ФЗ от 12 июня 2002, с поправками на 25.07.2011) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cikrf.ru/law/federal_law/zakon_02_67fz_n.html.

¹⁸ Международное право: Учебник для вузов / Отв. ред. проф. Г.В. Игнатенко и проф. О.И. Тиунов. – М., 1999. – 584 с.; Жилиев А. Правовые и организационные основы осуществления иностранного (международного) наблюдения за выборами в российской федерации [Текст] / А. Жилиев : Дис. ... канд. юрид. наук (12.00.02 – конституционное право; муниципальное право). – Омск, 2006. – 188 с.

¹⁹ Декларація принципів міжнародного спостереження за виборами // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/884_001.

²⁰ Конвенція про стандарти демократичних виборів, виборчих прав і свобод у державах-учасниках Співдружності Незалежних Держав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_622; Конвенція СНГ о правах и основных свободах человека (1995) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cis.minsk.by/page.php?id=11326.

²¹ Герасименко В. Конституционно-правовой статус иностранных граждан и роль органов внутренних дел в его обеспечении : Учебное пособие [Текст]. / В.Герасименко. – Омск, 2001. – 71 с.

²² Воеводин Л. Юридический статус личности в России : Учебное пособие. / Л.Д. Воеводин. – М., 1997. – 304 с.

²³ Жилиев А. Правовые и организационные основы осуществления иностранного (международного) наблюдения за выборами в российской федерации [Текст] / А.В. Жилиев : Дис. ... канд. юрид. наук (12.00.02 – конституционное право; муниципальное право). – Омск, 2006. – 188 с.

²⁴ Жилиев А. Правовые и организационные основы осуществления иностранного (международного) наблюдения за выборами в российской федерации [Текст] / А.В. Жилиев : Дис. ... канд. юрид. наук (12.00.02 – конституционное право; муниципальное право). – Омск, 2006. – 188 с.

УДК: 341.176(4):321.7(477)

© Назар Михайлюк
(м. Луцьк)

ІНСТРУМЕНТИ РАДИ ЄВРОПИ У СПРИЯННІ ДЕМОКРАТІЇ УЧАСТІ В УКРАЇНІ

У статті досліджено основні інструменти Ради Європи у сприянні демократії участі в Україні – періодичний моніторинг стану демократії участі, що завершується формулюванням рекомендацій та щорічне проведення спільного для всієї Європи Європейського тижня місцевої демократії. Доведено, що саме другий інструмент є більш ефективним у формуванні практик демократії участі в Україні, оскільки його об'єктом є місцеві громади, які безпосередньо залучаються до європейських практик демократії участі.

Ключові слова: Рада Європи, Україна, демократія участі, інструменти сприяння демократії участі.

Nazar Mikhailiuk. Council of Europe instruments in promoting participatory democracy in Ukraine. In the article the basic tools of the Council of Europe in promoting participatory democracy in Ukraine – periodic monitoring of the state of participatory democracy, which completes the formulation of recommendations and the annual observance of the total for the whole of Europe, European Local Democracy Week. It is proved that it is the second tool is more effective in shaping practices of participatory

democracy in Ukraine, because its object is the local communities that are directly involved in the European practice of participatory democracy.

Key words: Council of Europe, Ukraine, participatory democracy, tools to promoting participatory democracy.

Назар Михайлюк. Инструменты Совета Европы в содействии демократии участия в Украине. В статье исследованы основные инструменты Совета Европы в содействии демократии участия в Украине – периодический мониторинг состояния демократии участия, который завершается формулировкой рекомендаций и ежегодное проведение общей для всей Европы Европейской недели местной демократии. Доказано, что именно второй инструмент является более эффективным в формировании практик демократии участия в Украине, поскольку его объектом являются местные общины, которые непосредственно привлекаются к европейским практикам демократии участия.

Ключевые слова: Совет Европы, Украина, демократия участия, инструменты содействия демократии участия.